

rijksuniversiteit
 groningen

universiteitsmuseum

Jaarverslag | 2014

Universiteitsmuseum Groningen

Universiteitsmuseum Groningen
Museum voor mens, natuur en wetenschap

Oude Kijk in 't Jatstraat 7a
9712 EA Groningen
T 050 36 35 083
E universiteitsmuseum@rug.nl

www.rug.nl/museum

Inleiding

In diverse opzichten was 2014 voor het Universiteitsmuseum (UM) een gedenkwaardig jaar. De publieke belangstelling steeg naar een recordhoogte van ruim 25.000 bezoekers, terwijl tegelijkertijd – na ruim een decennium – het management werd vervangen. Het museum werd onderdeel van de nieuwgevormde sector Erfgoed van de Universiteitsbibliotheek (UB).

Ten grondslag aan het hoge aantal bezoekers lagen twee exposities ter gelegenheid van de viering van het 400-jarig bestaan van de RUG. In samenwerking met het Lustrumbureau en Science LinX (het science center van de bètafaculteit) werd in de Der Aa-kerk een grote wetenschapstentoonstelling, getiteld **For Infinity**, gerealiseerd. Daarnaast bleek de kleinere kunstexpositie **Uit de schaduw** in het UM-pand, mede door een waardevolle inbreng van de Kunstcommissie van de RUG, een voltreffer.

De inbedding binnen de sector Erfgoed van de UB kreeg in het najaar van 2014 gestalte. Het UM werd hierdoor een organisatorische partner van de afdeling Bijzondere Collecties, met de mogelijkheid tot nauwere samenwerking. Het uiteindelijke doel van de herschikking is te komen tot een betere zichtbaarheid van het Gronings academisch erfgoed, binnen en buiten de RUG. Een in 2015 op te stellen visiedocument zal de nadere strategie hiervoor bevatten.

Opvallend in 2014 was het succes van een al eerder ingezette beleidslijn: het zo breed mogelijk

inbrengen van UM-expertise binnen de Groningse academische wereld. Zo werd geparticipeerd in onderwijs- en tentoonstellingsprojecten bij de faculteit der Letteren, Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap, Wiskunde en Natuurwetenschappen, het Centrum voor Informatietechnologie, de UB en het UMCG. Studenten ontmoetten het UM en het academisch erfgoed op steeds meer plaatsen, en bij steeds meer vormen van onderwijs en onderzoek.

Lustrumexposities

In het verslagjaar domineerden festiviteiten rond het 400-jarig bestaan van de RUG een groot deel van de activiteiten. Het UM was op verschillende wijze betrokken bij drie lustrumexposities:

For Infinity in de Der Aa-kerk, **Uit de schaduw** in de eigen Benedenzaal, en **De student in Groningen 1614-2014** in het Groninger Museum (GM). Werden **For Infinity** en **Uit de schaduw** geïnitieerd en geproduceerd door het UM, bij laatstgenoemde tentoonstelling was slechts sprake van een ondersteunende rol.

- **For infinity – 400 jaar wetenschap in Groningen** (9 april tot 27 juni 2014)
 - reeds voorbereid in 2012 en 2013, werd in deze indrukwekkende expositie teruggekeken op vier eeuwen wetenschapsbeoefening in Groningen. Als leidraad hierbij fungeerden drie speerpunten in het huidige beleid van de RUG: Healthy Ageing, Sustainable Society en Energy. Binnen elk van deze thema's werd de bezoeker, waar mogelijk via interactieve presentaties, het contrast getoond tussen onderzoek in heden en verleden.
- **Uit de Schaduw – 400 jaar kunst aan de RUG** (10 april tot 1 januari 2015)
 - deze wat kleinere expositie toonde een fraaie selectie van de grote hoeveelheid kunst die gedurende het bestaan van de RUG de universitaire gebouwen is binnen gekomen. De aandacht ging daarbij uit naar relatief onbekende werken, verbonden met het academische leven. Op prachtige wijze kwam tot uiting hoe rijk aan kunst de RUG inmiddels is.
- **De student in Groningen 1614-2014** (1 maart tot 1 september 2014)
 - onzichtbaar voor de meeste bezoekers leverde het UM, door middel van een fors aantal bruiklenen, een onmisbaar aandeel in deze expositie over het Groningse studentenleven. Ruim 180 objecten uit de historische UM-collecties, variërend van een simpel affiche tot kostbare maskeradekleding, werden door GM-conservator dr. E. Knol in de tentoonstelling opgenomen. Mede hierdoor konden boeiende facetten van het studentenleven worden belicht.

Evenementen

Traditiegetrouw werd ook in 2014 deelgenomen aan een keur aan lokale en nationale publieks-evenementen. De meeste exposure werd verkregen via:

- Nationaal Museumweekend
- Open Monumentendag
- Nacht van Kunst en Wetenschap
- Noorderzondag
- A-Kwartier Kunstroute
- Kei-week (introductieweek voor aankomende studenten)
- University Fair (informatiemarkt voor buitenlandse studenten)

Tijdens de lustrumviering bood de klassieke Bovenzaal van het UM plaats aan tal van (wetenschappelijke) activiteiten met een feestelijk tintje. Highlights waren een goed bezochte lezingencyclus, georganiseerd door de Vrienden van het UM, en hoog gewaardeerde musicaluitvoeringen rond de persoon van de Groningse feministe Aletta Jacobs. Samen met de acteurs stond het academisch erfgoed hierbij in het middelpunt van de belangstelling.

Bezoekers

De twee lustrumexposities, **For Infinity** en **Uit de schaduw**, trokken in totaal 25.461 bezoekers. De opgaande lijn van eerdere jaren werd hiermee prachtig vastgehouden; UM-visie en beleid wierpen opnieuw hun vruchten af.

Tussen de bezoekersstromen van beide tentoonstellingen bestonden aanzienlijke verschillen. De aard van de expositie bepaalde in hoge mate welke categorie bezoeker werd ontvangen. **Uit de schaduw** trok bovengemiddeld veel internationale studenten en hoger opgeleide ouderen, terwijl **For Infinity** een trekpleister bleek voor de schoolgaande jeugd. Debet aan dit laatste was ongetwijfeld het uitgebreide aanbod aan educatieve programma's. Op maat gemaakte lespakketten voor het basis- en voortgezet onderwijs, samengesteld en gepresenteerd door medewerkers van het UM en Science LinX, waren zeer in trek.

Wetenschapseducatie

Een belangrijk speerpunt voor het UM is het duurzaam versterken van de relatie met het universitaire onderwijs en onderzoek. Naast het maken van expositie, het faciliteren van onderzoekers in het museumdepot en het geven van colleges, werd hieraan in 2014 een nieuwe, experimentele dimensie toegevoegd.

In het kader van de master **Archaeology Today** kregen 14 studenten archeologie de kans hun skills aan te wenden voor een expositie in het UM. Doel van de master, opgezet door de hoogleraren prof. dr. D.C.M. Raemaekers en prof.dr. S. Voutsaki van het Groninger Instituut voor Archeologie (GIA), was het verkrijgen van inzicht in de geschiedenis van de archeologie, en de geschiedenis van de collectievorming bij universitaire vakgroepen en Europese musea. Tegelijkertijd maakten de studenten kennis met de theoretische, culturele en politieke aspecten die spelen bij een historische presentatie voor een breed publiek.

De colleges vonden plaats in het najaar van 2014 en werden begeleid door UM-directeur drs. R. ter Sluis. Gezamenlijk werd de verhaallijn van de tentoonstelling ontwikkeld, en werd de keuze van objecten bepaald. Elke student leverde een verhaal 'achter een voorwerp'. De toepasselijke titel van de expositie (geopend in januari 2015) luidde **Verborggen Verhalen. Waarom archeologen bewaren**.

Naast dit succesvolle experiment was het UM eveneens betrokken bij de reguliere colleges van de faculteit der Letteren. Studenten Cultuurwetenschappen werden onderwezen in het vak 'bronnen en methoden'. Ook leverde het UM een aandeel bij de invulling van het vak Dutch Studies voor buitenlandse studenten (Letteren, Theologie, Natuurkunde en Lifesciences). Naast een inleiding over de geschiedenis van de RUG, kregen zij een rondleiding door het museum, inclusief een beknopte cursus in het omgaan met objecten voor historisch onderzoek.

Voor scholen in het basis-, middelbaar- en hoger onderwijs werden in het verslagjaar nieuwe educatieve programma's ontwikkeld. Vooruitlopend op een upgrading van de Bovenzaal (naar verwachting gereed in de zomer van 2015), dienden deze te worden aangepast aan de actualiteit.

Samenwerking

Het verslagjaar werd gekenmerkt door diverse vormen van samenwerking, zowel binnen als buiten de RUG. Opnieuw was de Stichting Academisch Erfgoed (SAE) de belangrijkste partner buiten Gronin-

gen. Intern floreerde de samenwerking op allerlei fronten; vermeldenswaard zijn twee projecten, uitgevoerd op verzoek van de theologische faculteit en het Centrum voor Informatietechnologie (CIT).

Samen met de SAE organiseerde het UM in juni 2014 een symposium over de herkomst van academische collecties. Sprekers waren drs. S. Scholten, directeur Erfgoed van de Universiteit van Amsterdam, de auteur Frank Westerman, en UM-directeur drs. R. ter Sluis. Centraal in hun bijdragen stond de ethiek van het verzamelen. De dag werd afgesloten met het uitspreken van de Dijksterhuislezing (een SAE-initiatief) in de Martinikerk door prof.dr. D. Bosscher, oud-Rector Magnificus van de RUG.

In SAE-verband heeft de digitalisering van collecties, en de presentatie daarvan op internet, een doorlopende, hoge prioriteit. Ook in het verslagjaar leverde het UM een aanzienlijke bijdrage aan de digitale ontsluiting van het nationale wetenschappelijke erfgoed: ruim 900 objectbeschrijvingen met bijna 2000 foto's vonden hun weg naar www.academischecollecties.nl.

Binnen de RUG sprongen, zoals aangegeven, twee projecten in het oog. Op verzoek van de faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap werden in een nieuwe studieruimte vier grote vitrines met etnologische objecten geplaatst. Verzameld door de Groningse theoloog prof.dr. Th.P. van Baaren, keerden de voorwerpen op deze wijze als het ware terug naar hun basis. Een vergelijkbare route werd bewandeld bij de viering (in november 2014) van het 50-jarig bestaan van het Centrum voor Informatietechnologie. Ter gelegenheid hiervan richtte het UM een bescheiden jubileumexpositie in met apparatuur, afkomstig uit het oude 'Rekencentrum'.

Collecties

Door alle lustrumactiviteiten lag het accent in 2014 sterk op de publiekszijde. De voorgenomen executie van collectieplannen (vooral het ontzamen) liep hierdoor vertraging op. Op de collectievorming

had de lustrumviering echter een positieve invloed; mede hierdoor kon een aantal interessante aanwinsten (schenkingen van het Lustrumbureau, GM en RUG-alumni) worden bijgeschreven.

Overige belangrijke verwervingen in 2014:

- van de theologische faculteit werd de zorg voor een deel van de wetenschappelijke nalatenschap van prof.dr. Th. P. van Baaren overgenomen. Het betreft een in vakkringen beroemd geworden documentatiesysteem van religieuze symbolen en voorstellingen, bestaande uit duizenden beschrijvingskaarten en dia's. Het geheel sluit naadloos aan bij de al in beheer zijnde etnologische collectie Van Baaren. De overdracht ging gepaard met financiële toezeggingen om het systeem te kunnen digitaliseren en te presenteren op de UM-website.
- door bemiddeling van prof.dr. D.C.M. Raemaekers werd een bijzonder schilderij, vervaardigd door J.J. Derksen Staats, uit 1918 verkregen. Het werk, dat jarenlang was ondergebracht in het Groninger Instituut voor Archeologie, toont twee hunebedden bij Havelte. Derksen Staats behoorde rond 1920 tot de oprichters van de Groningse schilderskring De Ploeg. Het werk dateert van 1918, toen Derksen Staats als tekenaar in loondienst was bij RUG-archeoloog Van Giffen.
- de collectie hoogleraarportretten werd, door tussenkomst van prof.dr. G. Boering, verrijkt met 13 fraaie portretten. Met de aanleg van deze verzameling werd in de loop van de 19e eeuw begonnen. De werken sieren de wanden van de Senaatskamer en faculteitskamers in het Academieggebouw. Om de kwaliteit van de collectie te blijven waarborgen werd in 2014 een portretcommissie ingesteld. Hierin zal, naast onder meer prof. dr. G. Boering, een UM-conservator participeren.

Historische collecties UMCG

Naast de RUG-verzamelingen, draagt het UM zorg voor het behoud en beheer van de Historische Collecties van het UMCG. In 2014 werden deze medische verzamelingen verdergaand geïnventariseerd, gedocumenteerd en aangevuld, met een accent op de Experimentele Chirurgie. Getracht wordt deze deelcollectie zoveel mogelijk te completeren, om ook de meest recente ontwikkelingen in de geschiedenis van het UMCG (zoals automatiseringsprocessen en het toenemend gebruik van disposables) vast te leggen.

Als resultaat van een bachelorstage was in de vitrine aan de Poortweg de expositie **Konijnen onder mijn bed** te zien. Centraal hierin stond het

voormalige APSAZ-ziekenhuis aan de Munnekeholm. Door kadastrale gegevens te combineren met historisch fotomateriaal was een reconstructie van dit oude hospitaal mogelijk.

Vernieuwing

In het verslagjaar werd een begin gemaakt met de vernieuwing van diverse expositieruimten, deels in de zalen zelf en deels op papier. Als eerste werd de klassieke Bovenzaal onder handen genomen. De plafondverlichting is voorzien van moderne leds, evenals de verlichting in de kastenwanden. In de loop van 2015 zal de informatievoorziening in de zaal worden verbeterd en verder worden uitgebreid.

Ook de Aletta Jacobs- en Anatomiekamer zijn toe aan revitalisering. Deze staat voor 2015 op het programma. De Aletta Jacobskamer werd ingericht in 2007, als uitwerking van een van de thema's van de Canon der Nederlandse geschiedenis. De aandacht is sterk gericht op Jacobs' universitaire studie en promotie, en haar werk als huisarts. Na de update wordt de aandacht breder. Ook Jacobs' inspanningen voor de wereldvrede en het vrouwenkiesrecht zullen dan aandacht krijgen. De Anatomiekamer toont een van de kerncollecties van het UM. Hier dient een thematische indeling, inclusief een aangepaste publieksbegeleiding, tot een nog toegankelijker presentatie te leiden.

Ook voor Entree en Paviljoen liggen de plannen klaar. Door een nieuwe aankleding dienen deze ruimten een meer uitnodigende uitstraling te krijgen. In de opwaardering wordt ook het 'lichtend pad' tussen de panden OKJ 7-11 meegenomen. Deze panden zelf – nu nog kantoren van de faculteit Rechtsgeleerdheid – worden op korte termijn herbested. Om de zichtbaarheid van het UM te vergroten, zullen opnieuw inspanningen worden verricht ze voor het museum te reserveren.

Bibliotheekorganisatie

De revitalisering van het UM zal grotendeels geschieden onder een nieuw management. Met ingang van oktober 2014 trad drs. R. ter Sluis terug als UM-directeur. Na een periode van ruim 10 jaar, waarin het museum onder vaak moeilijke omstandigheden tot bloei werd gebracht, zal hij zich als conservator concentreren op de medische collecties.

Met het terugtreden van Ter Sluis verloor het UM zijn relatieve zelfstandigheid en werd, samen met de afdeling Bijzondere Collecties, ingebed in een nieuw gevormde UB-sector Erfgoed. Doel van de reorganisatie is de publieke belangstelling voor het

Gronings academisch erfgoed op een hoger plan te brengen. Uiteraard zal daarbij veel afhangen van de beschikbare middelen.

Na waarneming door interim-manager drs. G. Lier, kwam de UM-leiding in december 2014 in handen van het sectorhoofd Erfgoed drs. P.M.J.L.P. Collette. Tot diens hoofdtaken behoort het opstellen van een beleidsplan, gericht op een verbeterde zichtbaarheid van de universitaire collecties. In zake het UM zal Collette zich vooral richten op de bedrijfsvoering en fondsenwerving. De verantwoordelijkheid voor het beheer van de verzamelingen en de presentatie daarvan, blijft een taak voor de conservatoren.

Personeel

Vooruitlopend op de sectorale inbedding werd in 2013 een quickscan uitgevoerd door prof. dr. P. ter Keurs en drs. S. Scholten, beiden ervaren erfgoedprofessionals. Hun aanbevelingen op personeelsgebied werden in 2014 voor een deel in gang gezet.

Drs. C.B. van der Vlugt kreeg in oktober een uitbreiding van haar taken op PR- en Communicatiegebied. L. Tijssma werd in december aangetrokken als educatief medewerker. Drs. V. Kleian kon, na een stage van enige maanden, met ingang van 2015 worden benoemd tot collectieregistrator. Drs. R. Huttinga kreeg, naast haar taken op het gebied van collectiebeheer en webredactie, eveneens met ingang van 2015 de functie van tentoonstellingscoördinator.

Aan het einde van het verslagjaar bestond het UM-team uit 37 medewerkers (12 vaste krachten, 9 student-receptionisten, 7 student-museumpresentatoren en 9 vrijwilligers). Ongetwijfeld gaat het museum hiermee een uitdagende toekomst tegemoet.

rijksuniversiteit
 groningen

universiteitsmuseum

Universiteitsmuseum Groningen
 Museum voor mens, natuur en wetenschap

Oude Kijk in 't Jatstraat 7a
 9712 EA Groningen
 T 050 36 35 083
 E universiteitsmuseum@rug.nl

www.rug.nl/museum